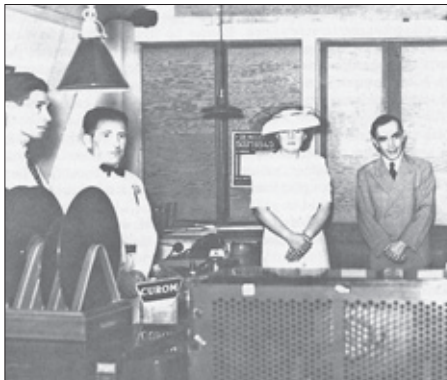

Pleitbezorger eilandelijke volkskunst

Bezoek van prinses Juliana aan Curom in 1944. Tweede man links Herman de Man.

Herman de Man

Op 14 november 1946, vandaag precies 72 jaar geleden, verongelukte auteur en journalist Herman de Man. Hij was passagier van het vliegtuig dat op Schiphol een noodlottige landing maakte. Ruim een jaar voor zijn dood was hij uit Curaçao teruggekeerd. Daar had hij nog geen twee jaar de leiding over de Curaçaosche Radio Omroep (Curom) gehad.

DOOR AART G. BROEK

Curom-studio met Arnold Krepis voor de microfoon. In 'J. Hartog Curaçao in oude ansichten'.

Curom-studio. Uit 'Oranje en zes Caraïbische parelen' (1948).

Op 2 oktober 1943 was De Man op het vliegveld van Curaçao aangekomen. Na drie intensieve maanden van voorbereidingen nam hij op 2 januari 1944 de taak als omroepster van de Curom over van zijn voorganger Arnold Krepis. De veranderingen die De Man wenste aan te brengen in de programmering van het eerste en tot in 1954 enige radio omroepstation op de Antillen, legde hij de luisteraars voor in enkele korte bijdragen aan de omroepdienst van de Curom. Het aantal programma-uren werd vrijwel verdubbeld tot meer dan veertig per week.

In zijn bijdrage 'Bij een

nieuw programma' aan de Curom Gids van begin januari 1944 noemde De Man als een van de uitgangspunten van zijn programmering 'verdraagzaamheid' en in het verleden hiervan 'gevarieerdheid' in programma-aanbod. De Man vertaalde dit in de praktijk onder meer naar een doelbewuste keuze voor het Papiaments en een ruimere aandacht voor verhalen en liederen uit de lokale folklore. De volkswijsheid en taal van het eiland hadden stellig niet ontbroken op de radiozender, maar verkregen nog niet de waardering en zodoende de ruimte als onder het regime van De Man.

Eigenomlijking

De Man liet zich in een bijdrage aan het tijdschrift *Neerlandia* in het nummer van december 1944 uiterst lovend uit over wat hij aan 'eigenomlijking cultuuruitingen' leerde kennen op het eiland.

„In den loop van dit jaar hoorde ik eenige malen de primitiefste vormen van de Curaçaosche muziek, onder meer op Barber. Ik erken hier voluit: zelden heeft volksmuziek mij zo geboeid, het was zuiver, echt en van een verfrind maatgevoel getuigend." De Man verwijst hier hoogstwaarschijnlijk naar de zogenaamde 'muzik di zumbi' (letterlijk: muziek van geesten), die vooral buiten Willemstad in de landelijke gebieden werd gespeeld. Het belangrijkste muziekinstrument hiervoor was de 'benta'. Dit instrument van Afrikaanse afkomst bestaat uit een gebogen tak van een taale

houtsoort, waarop de vezel van een kokosblad als snaar wordt gespannen. Een der uiteinden van de snaar wordt zodanig tussen de geopende lippen gehouden, dat de mondholte als resonator kan dienen. Om de ijle toon voort te brengen wordt de vezel in trilling gebracht door er met een stokje vlak bij de mond tegenaan te tikken. De toonhoogte wordt veranderd door de mondholte te vergroten of te verkleinen, wat gebeurt door bewegingen met de tong.

Niet minder lyrisch was De Man over de vertolking van oude kinderliedjes. „Ik heb voorts kinderen hooren zingen in de Landstaal. Zij zongen oude volkswijzes, meestal kinderliedjes, die juist op de grens stonden uit het volksgheheugen te verdwijnen. Precies op tijd werden ze door den enthousiasten Curaçaoschen musicus Dodo Palm in een drietal potpourri's samengegoren en door den Curom uitgezonden. (...) Curaçao mag Mej. Nilda Jesuru Pinto, die deze liedjes en fragmenten bijeengarde (...) recht dankbaar zijn; cultuuroed mag niet verloren gaan. (...) Nog andere ervaringen deed ik in dat eerste jaar op. Het ritme van vele kinderliedjes uit die drie potpourri's is, zeker voor ons Europeesch oor, niet alleen prachtig, maar uitermate moeilijk. Toch werden ze door de jongste meisjes van de radio-kinderkoren in een volkomen maatzerheid en gelijheid gezongen."

Moedertaal

De Man constateerde een grote

rijkdom aan 'volkskunst' dan menigen vermoede en bepleitte het spoedig vastleggen ervan. „Het komt mij voor, dat hier een heerlijk arbeidsveld braak ligt voor een Curaçaos-naar die met mij het belang inzicht van het vastleggen van dit cultuuroed, vóórdat de bioscoop romantiek het vervaagt en uiteindelijk doet afsterven."

De Man voegde de daad bij het woord. De uitbreiding in uren betrof voor een deel Papiamentstalige programma's. Er kwamen bovendien beduidend meer nummers voor Latijns-Amerikaanse, Caraïbische en lokale muziek op de zender waarvoorheen bovenal westerse klassieke en populaire muziek te luisteren was.

Getuige zijn uittalingen,

waaronder in de Curom Gids van eind januari 1944, leek De Mans komst een moederlandse zegening en waren zijn voorgangers koloniale barbaren. Het Papiaments en het eilandelijke cultureel erfgoed zou schromelijk zijn verwaarloosd. „Er zijn echt aandoenlijke bewijzen van instemming gekomen van personen voor wie de Curom voorheen een vreemd element was. Wij kunnen het betreuren, dat onze schoone Moedertaal - (dat wil zeggen het Nederlands) - allier zoo weinig gekend wordt, maar wij kunnen het niet ontkennen."

Rechtvaardiging

Met zijn uitspraken chargeerde De Man en bedoelde hij vooral ook zijn eigen komst te recht-

vaardigen. Hij was op voorraad van de rooms-katholieke gouverneur dr. Piet Kasteel met de zegen van de rooms-katholieke bisschop vanuit Londen naar het eiland gekomen. Zijn reis en werkzaamheden werden betaald door de Nederlandse regering in Londen. Het was zonder de bedoeling dat het relatief nieuwe medium 'radio' een nadrukkelijker rooms-katholiek stempel kreeg en zodoende meer mensen zou bereiken. Daartoe was De Man, zelf rooms-katholiek, vooral ook aangetrokken.

De Curom was opgezet en uitgebouwd als particulier initiatief, met als krachtige motor van de organisatie voornoemde Arnold Krepis, een Nederlander werkzaam bij de raffinaderij.

Passanten en op Nederland gerichte Antillianen vormden de 'achterban' van de Curom. Zij hadden niet op voorhand een specifieke genegenheid voor de rooms-katholieke macht, maar lijkten zich er ook niet op enigerle wijze vijandig tegenover te hebben gesteld. Desalniettemin, na jaren voortvarend te werk te zijn gegaan kreeg de zittende leiding in feite een brevet van overnomen uitgereikt. De Man werd dan ook niet met open armen ontvangen en Krepis trad bij zijn komst direct af.

Pleitbezorger

Het was Krepis en de zijnen natuurlijk niet ontgaan dat onder 'onze schoone Moedertaal' op het eiland toch vooral het Papi-

aments werd verstaan en niet het Nederlands. De opvattingen van De Man waren niet geheel afwezig op de Benedenwindse eilanden, maar een bedrijvende pleitbezorger als deze programma-leider was toch een uitzondering in die jaren veertig. Hij kon daarmee aansluiten bij enkele bewonderenswaardige initiatieven waarvoor de Curom wel degelijk ruimte had gemaakt.

Nilda Pinto publiceerde in

1944 reeds 'Coursouw ta canta', een bundeltje met de drie Papiamentstalige potpourri's die de Curom eerder uitzond en bredere bekendheid gaf. In de daarop volgende jaren zou Pinto blijven werken aan het verzamelen van liederen en verhalen, wat onder meer resulteerde in de publicatie van 'Cuantanan di Nanzi', een bundel spinvervelingen (1952).

Een andere poging om een prestatie op het terrein van 'het Papiamentse lied' aan de vergetelheid te ontrukken betrof de liederenbundel 'Cancionero Papiament no. 1'. Die was in 1943 tot stand gekomen door samenwerking van Jules de Palm, Pierre Lauffer en René de Rooy. De bundel verscheen onder de gemeenschappelijke auteursnaam Julio Perrenal, een samentrekking van hun namen. Perrenal had het plan opgevat 'om een Renaissance in het Curaçaosche lied te brengen door het creëren van typische Creoolse canties'. De mannen componeerden Papiamentse liederen om enig tegenwicht te bieden aan de grote populariteit van Spaans- en Engelstalige liederen op het eiland. De Rooy moest echter enigszins bitter concluderen, dat na de eerste presentatie 'niemand de lof zong van de ano-

nieme schrijver en dichter van de nieuwe liederenbundel: Julio Perrenal. Zijn liederen vielen ten prooi aan de vergetelheid'. Die eerste presentatie vond wél plaats in de studio van de Curom toen De Man nog niet op het eiland vertoefde.

De uittalingen van De Man deden in de ogen van zijn toenmalige landgenoten 'de Nederlandse zaak' echter geen goed. Die landgenoten zagen hem dan ook zonder hartzee vlak na de oorlog weer vertrekken. De ruimte voor de muzikale en andersoortige volksuitingen zou echter niet meer verdwijnen van de radio. De Mans pleidooi in Neerlandia en meer nog de ommezwaai bij de Curom hadden de lokale pleitbezorgers voor de Afro-Curaçaosche culturele erfenis - zoals Nilda Pinto, Jules de Palm en Pierre A. Lauffer - een hart onder de riem gestoken.

Met dank aan Tim de Wolf die in zijn artikel 'Julio Perrenal: miskende musici of waghberiders' (Nieuw Letterkundig Magazijn, 2017) wees op een gemarkeerde interpretatie van de rol van Herman de Man zoals ik die beschrijf in de studie *De kleur van mijn eiland: Ideologie en schrijven in het Papiaments sinds 1863* (Leiden, 2006).

Julio Perrenal - Cancionero Papiament - no 1 - 1943.

Neerlandia verscheen op Curaçao van oktober 1940 tot en met midden 1945.

Het Riffort herbergde de Curom-studio. Uit 'Oranje en zes Caraïbische parelen' (1948).